

COMENTARIOS DE TEXTOS DE STUART MILL

«La felicitat que constitueix el criteri utilitarista del que és correcte en una conducta no és la pròpia felicitat de l'agent, sinó la de tots els afectats. Entre la felicitat de l'agent i la dels altres, l'utilitarista obliga a aquell a ser tan estrictament imparcial com un espectador desinteressat i benèvol»

John Stuart Mill (1806-1873), *L'utilitarisme*

PAU. Batxillerat experimental. 1995-1996

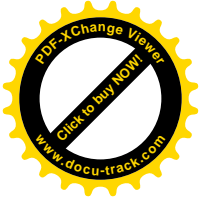
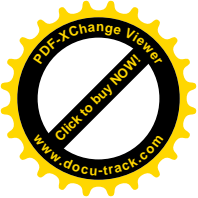
1.- Expliqueu breument —al voltant de 40-80 paraules— les idees principals del text i com hi apareixen relacionades. [2 punts]

Mill defineix en aquest fragment què cal entendre per felicitat des d'una òptica utilitarista. No es tracta, segons ell, de fixar-se en la felicitat que l'acte realitzat proporciona a l'agent de l'acció sinó que cal prendre en consideració la felicitat propiciada a tots aquells a qui aquesta acció afectarà. Per tal que aquesta noció de felicitat es pugui fer efectiva, Mill afirma que qui realitza l'acció ha de ser capaç de distanciar-se de la seva pròpia acció com si tan sols en fos un espectador extern.

2. Què vol dir, en el text, «ser tan estrictament imparcial com un espectador desinteressat i benèvol»? (Tingueu en compte els aspectes del pensament de Mill que siguin pertinents, encara que no apareguin explícitament en aquest text.) [3 punts]

Amb aquesta expressió, Mill apunta a una de les dificultats més severes que planteja el criteri de felicitat utilitarista. Efectivament, l'utilitarisme pretén fer passar per davant de l'interès i la felicitat individuals, l'interès i la felicitat col·lectius. Això queda reflectit en la coneguda fórmula "el màxim plaer per al màxim nombre". El problema d'un plantejament com aquest, és clar, rau en el fet que qui realitza l'acció ha d'estar d'acord a fer passar interessos aliens per sobre dels seus individuals. I no tan sols això, sinó que ha de ser *tan estrictament imparcial com un espectador desinteressat i benèvol*. Quan els humans actuem, però, no ens comportem com autòmats de càlcul moral, que puguem avaluar de manera desapassionada i distant les conseqüències dels nostres actes. Tots sabem que, en la immensa majoria dels casos, allò que fem afecta en major o menor mesura els qui ens envolten, però el simple fet de saber-ho no sempre esdevé un motiu prou fort que aconseguixi modificar el curs de la nostra acció fins al punt de restar-nos beneficis personals a nosaltres mateixos. Vet aquí la dificultat pràctica més important de l'utilitarisme.

Aquesta dificultat es veu incrementada pel fet que Mill pretén que el seu criteri utilitarista tingui vigència més enllà dels actes puntuals. És a dir, contra un

utilitarisme dels actes (que aconsellaria l'avaluació de pèrdues i guanys en cada acte concret i que seria defensat sobretot per Jeremy Bentham), Mill proposa un *utilitarisme de les regles*, que ens permeti anar més enllà i no tan sols avalui la utilitat dels actes concrets sinó que estableixi també normes morals que es puguin traduir en actes útils, és a dir, que proporcionin felicitat a la majoria.

3. Compareu el concepte de felicitat de Mill amb el concepte de felicitat d'algun altre filòsof. [3 punts]

Una de les teories ètiques amb la qual l'utilitarisme és més fàcilment vinculable és la teoria hedonista d'Epicur (341-270 aC). Com el filòsof grec, Stuart Mill també considera que en la recerca i la satisfacció del plaer hi ha la font de la felicitat. Des d'un punt de vista força general, doncs, podríem dir que l'utilitarisme de Mill és també una teoria hedonista, ja que es fonamenta, com l'ètica d'Epicur, en la noció de plaer (*hedoné*, en grec).

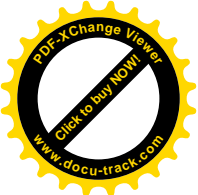
Ara bé, textos com el que estem comentant ens fan veure que hi ha una diferència molt important entre l'hedonisme epicuri i el millià. I és que, segons el filòsof grec, l'obtenció de la felicitat i l'exercici del plaer és una labor estrictament individual. Epicur desaconsella, de fet, pràctiques orientades al benefici social com ara la política i tan sols considera beneficis, per a l'obtenció de la felicitat, el cultiu de l'amistat.

Després de llegir el text de Mill que encapçala aquest comentari, queda clar que la perspectiva utilitarista és ben diferent. Segons el filòsof anglès, ni tan sols l'obtenció de la màxima felicitat individual no seria de debò felicitat si es donés en un context d'infelicitat col·lectiva. La felicitat utilitarista és clarament una felicitat social, que cerca de fer encaixar la felicitat individual en un marc de màxima felicitat plural i que no permet en cap cas que la primera passi per sobre de la segona.

4. Esteu d'acord amb la tesi de Mill segons la qual és més important la felicitat de molts que la d'un sol? Raoneu la resposta. [2 punts]

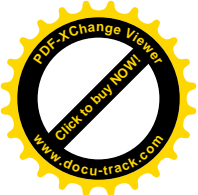
Una vegada més, la tesi de Mill ens planteja un problema més d'ordre pràctic que no pas teòric. I és que, afirmar que no es pot ser feliç en un ambient d'infelicitat col·lectiva i que, en conseqüència, cal fer prevaler la felicitat col·lectiva per sobre de la individual és força senzill de sostenir sobre el paper. El problema, però, rau en el fet que està posant en joc nocions tan abstractes, tan poc concretes, que poden acabar per despistar-nos severament i paraitzar-nos a l'hora d'emetre un judici. Cal dir que, sens cap mena de dubte, parlar dels *altres* durant la primera meitat del segle XIX a Anglaterra era força més senzill que no pas ho és per a nosaltres ara. En qui hem de pensar, quan Mill ens demana que no ens fixem en *la pròpia felicitat de l'agent*, sinó [en] *la de tots els afectats*? Qui són els afectats de les meves accions en una societat cada dia més globalitzada, és a dir, on les igualtats i, sobretot, les desigualtats, cada dia se'm fan més evidents a escala planetària?

Els meus *altres* ja no són, de cap manera, la meva família, el cercle compost per les meves amistats, els veïns de la meva escala (que ni tan sols conec) o els

conciutadans del poble o ciutat on visc. Els meus altres són, cada dia més, els nens del Brasil o de l'Índia que han cosit les pilotes de futbol amb les quals jugo; els milers de dones de pobles africans que cada dia han de recórrer desenes de quilòmetres per omplir una galleda d'aigua mentre jo llenço diàriament aquesta mateixa quantitat només per esperar que l'aigua de la dutxa surti calenta; tots els qui moren a l'altre costat d'un planeta reescalfat per culpa de les emissions del tub d'escapament del meu cotxe. En realitat, tots i cadascun dels meus petits actes tendeixen, cada dia més, a tenir causes (és a dir, a ser possibilitats per) i conseqüències que se m'escapen completament, fins i tot que no podria saber encara que m'ho proposés.

Quin sentit pot continuar tenint, en un context global com el nostre, parlar dels *altres*? Potser en té més que mai, i més que mai ens cal pensar en els altres com en *tots* els altres (si és que això és possible). En qualsevol cas, ens situem davant d'un panorama que té ben poc a veure amb el que dibuixava Mill fa gairebé 200 anys, perquè ens exigeix e concretar molt més el sentit i l'abast de la nostra responsabilitat moral.

COMENTARI DE TEXT SOBRE UTILITARISME

“Els actes d’un individu poden resultar nocius als altres o fer cas omís de la deguda consideració que es mereix llur benestar, sense necessitat d’arribar a violar algun dels seus drets constituïts. En aquest cas l’ofensor pot ser punit justament per l’opinió, però no per la llei. Tan bon punt com un aspecte del comportament d’una persona afecta d’una manera perjudicial els interessos d’altri, la societat hi té jurisdicció i esdevé objecte de discussió la qüestió de si la intervenció de la societat és favorable o desfavorable al bé comú. Però no treu cap a res plantejar aquesta qüestió quan la conducta d’una persona afecta només el seus propis interessos o no té necessitat d’afectar els interessos dels altres si no ho volen (partint del supòsit que totes les persones afectades són majors d’edat i tenen un grau normal d’enteniment). En tots aquests casos, l’individu hauria de gaudir d’una llibertat perfecta, tant jurídica com social, per a acomplir l’acte que vulgui i atènyer-se a les conseqüències.”

J.S. MILL, Sobre la Llibertat IV

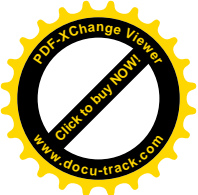
1.- Exposeu breument -amb paraules vostres i sense comentaris personals- les idees principals del text i com hi apareixen relacionades.

En aquest fragment Mill està defensant el seu concepte de llibertat, en tant que activitat que permet a cadascú actuar amb plena autonomia sempre i quan no perjudiqui els interessos dels altres. Amb això Mill vol dir que aquells actes que afecten només l’individu que els comet no són legalment punibles, tot i que puguin ser mal vistos per l’opinió pública. L’individu gaudeix, en aquests casos, d’una llibertat perfecta i és el màxim responsable dels seus actes.

2. Comenteu el text, és a dir, poseu el text en relació amb el pensament de l’autor i de la seva època, tenint en compte les principals influències que l’autor hagi pogut rebre. (Recordeu que no es demana que desenvolueu un tema, sinó que comenteu el text.)

En aquest text, J.S. Mill (1806-1873) fa una defensa de l’àmbit privat de què tot individu disposa. La llibertat consisteix en el dret a poder decidir individualment sobre les pròpies opcions vitals sense ser limitat o interferit per la llei si la meua opció no interfereix en la privacitat dels altres: per tant la llibertat és l’opció de l’autonomia personal. La llei regula l’àmbit públic i les relacions socials però sobre l’àmbit personal que és el de les conviccions (morals, estètiques, etc.) no té jurisprudència. Cadascú ha de poder fer amb la seva vida allò que li sembli més útil per ser feliç, sense ser obstaculitzat o bescantat en l’àmbit jurídic com a conseqüència de la seva tria personal. Aquesta és una idea central del liberalisme polític i deriva de la confiança en l’autonomia de la raó que havia defensat el moviment Il·lustrat.

Mill va seguir els passos del pare de l’utilitarisme, Jeremy Bentham (1748-1832), i va reformular l’utilitarisme benthamià aportant-hi un component qualitatiu (els actes no es compten només per la quantitat de plaer que ens aporten, sinó també per la seva qualitat). La llibertat personal és un bé de caire qualitatiu perquè permet una vida més diversa i més creativa, lluny de la submissió a una tradició que sovint no fa altra cosa que perpetuar discriminacions o prejudicis. Com a contemporani de la revolució industrial, Mill creu en el progrés però el desenvolupament i el creixement no es poden limitar a la tecnologia, també cal que progressin la llibertat i la diversitat humanes i per això és necessària la llibertat.

Per això, aquest text fa referència a l'àmbit privat inviolable de l'individu, a la seva conducta envers els altres i a la llibertat com a condició natural de l'home, però també fa referència, en definitiva, als límits del poder polític respecte els actes de l'individu que pertanyen només al seu àmbit privat o que no afecten negativament els altres.

Els sentiments i les passions (incloent el dret a "estimar com vulguis" que havia defensat Bentham que fou el primer filòsof a reivindicar els drets dels homosexuals a la seva època) han de quedar fora de la legislació pública en la mesura que no afectin els interessos públics. El fragment que comentem és, precisament, una mostra de la importància del concepte de llibertat en aquest autor, a partir del qual fonamenta tota la seva teoria ètica i política.

3. Compara el concepte de llibertat de Mill amb algun altre concepte de llibertat.

La llibertat ha estat entesa de formes molt diverses al llarg de la història. A Grècia només eren llibres els ciutadans i no com a individus, sinó com a membre d'un grup social. Per això Plató a *La República* no parla de llibertats personals sinó de grups (homes d'or, de plata o de bronze) que tenen drets diferents en la mesura que tenen també una ànima diferent. En canvi la nostra concepció de la llibertat està vinculada a l'autonomia personal i a la reivindicació de la individualitat creativa. Mentre en les societats antigues dominava un sentiment comunitarista, en les societats modernes es desenvolupa l'individualisme.

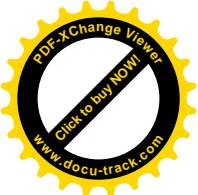
Però fins i tot la llibertat dels moderns té matisos; per respondre aquesta pregunta ens referirem a la clàssica distinció d'Isaiah Berlin (1909-1997) entre *llibertat negativa* i *llibertat positiva*. La llibertat negativa és més aviat la que defensa Mill, un concepte de llibertat entès com a poder fer sense que els altres interfereixin. La llibertat negativa és sempre llibertat respecte d'alguna cosa, és estar lliure de, un actuar sense impediments de part dels altres o de part de l'Estat. El subjecte és lliure i responsable dels seus actes i disposa d'un àmbit privat que ningú no ha de poder infringir. La negativa és una llibertat que no se centra tant en allò que l'individu pot fer amb ella, sinó en l'atac a allò que la pot coartar. En altres paraules, la llibertat negativa és una llibertat que es blinda davant dels atacs que l'actuació dels altres o de l'estat poden suposar per a l'individu i el seu àmbit privat.

En canvi, la llibertat positiva és un tipus de llibertat restringida i regulada perquè és pròpia d'estructures socials on l'Estat és qui adjudica un espai de llibertat als membres de la societat. És l'Estat qui diu què pertoca fer a cadascú i, per tant, cadascú té llibertat per fer tot allò que l'Estat li concedeix. És doncs, una llibertat que ens ve donada externament: llavors, ser lliure significa poder fer allò que se'm permet, consisteix a no envair la llei sinó a obrar conforme a ella.

Així doncs, aquesta distinció no és pas insignificant. Mentre que la llibertat negativa és més pròpia de societats liberals, la societat marcada per la llibertat positiva té un caràcter de tipus socialista, pel major grau d'intervenció que té l'Estat en l'àmbit privat dels components de la societat.

4. Quina penses que ha de ser la relació entre vicis privats i virtuts públiques?

Un dels problemes de la llibertat negativa és que no pot identificar la llibertat personal amb un simple "fer el que jo vull" (com per cert, tendien a apuntar teòrics polítics com Hobbes i Locke). Que cadascú tingui una esfera de llibertat inviolable no vol dir que l'espai privat d'un no xoqui amb l'espai privat d'un altre o no entri en

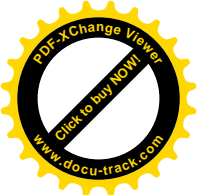

conflicte amb l'espai públic. Això fa que convingui trobar compromisos per mitigar el conflicte. I és que viure en societat obliga a observar una línia de conducta envers la resta.

Pel que fa la relació entre vicis privats i virtuts públiques cal dir que la teoria utilitarista neix precisament aquí, en la qüestió de com s'ha d'articular el que es considera bé privat i el que es considera bé públic. Sobre aquest tema ens podem referir a Mandeville (1670-1733) i la seva obra *La faula de les abelles*. Mandeville defensava que no hi ha proporció directa entre vicis privats i vicis públics. És a dir, que allò que des d'un punt de vista de la moral privada és un vici, pot ser una virtut pública. Podem posar el cas de la hipocresia: des de la moral privada és quelcom incorrecte, però des d'una perspectiva pública és en molts casos una virtut evident. És el que passa, per exemple, quan mentim per no desanimar algú altre (amb una d'aquelles mentides que solem anomenar "piatoses"). La mentida és considerada quelcom moralment reprobable en l'àmbit privat, però en aquest cas, com en alguns altres, és fins i tot desitjable pels seus efectes positius en altres persones.

Mandeville i la seva *Faula de les abelles* van ser objecte d'investigació judicial per la seva suposada tendència immoral (que era, de fet, una mala interpretació de l'obra de Mandeville). Però considerant la línia de Mill i la llibertat negativa, si el que cal és aconseguir l'objectiu utilitarista del major bé per al màxim nombre, llavors això no és incompatible amb considerar positiu un vici privat (i que només afecta qui el té) si comporta, en canvi, una virtut pública i, per tant, augmenta la felicitat general.

Per tant, podríem dir que els vicis privats no poden ser punibles si no afecten negativament la resta i fins i tot es podrien voler si tinguessin repercussions positives envers la societat. Ara bé, cal ser molt acurat a l'hora d'afirmar que un vici privat només afecta el subjecte que el té, perquè en la majoria dels casos, les nostres accions acaben afectant d'una manera o altra el nostre entorn. I els nostres vicis solen afectar el nostre entorn de manera negativa.

JOHN STUART MILL: UN COMENTARI DE TEXT DE SELECTIVITAT

“L'única demarcació de la conducta de qualsevol persona per la qual aquesta és responsable davant la societat és la que afecta els altres. En la part que només l'afecta personalment, la seva independència és, per descomptat, absoluta. Sobre si mateix, sobre el seu cos i sobre el seu esperit, l'individu és sobirà”.

John Stuart MILL. *Sobre la llibertat.*

1. Fes un breu resum del text (entre 40 i 80 paraules). [1,5 punts]

El text fa referència al problema dels límits de la llibertat personal en el que afecta a la relació entre l'individu i la vida pública i afirma que el límit de la meua llibertat està en la llibertat dels altres. En temes que no afecten a ningú més que a ell mateix, la llibertat individual ha de ser absoluta, tant pel que fa al propi cos com pel que es refereix al pensament i a les creences.

2. Explica breument què significa el que Mill anomena “demarcació de la conducta” (màxim 40 paraules). [1,5 punts]

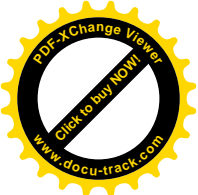
‘Demarcació’ significa posar límits o fronteres a la possibilitats d'alguna cosa. La demarcació de la conducta, per tant, és la delimitació del procedir, la concreció dels límits del comportament.

3. Què fa que Mill es preocupi tant per la llibertat individual? [3 punts]

Contra el que de vegades es diu ‘fer coses útils’ o ‘buscar la màxima utilitat per al màxim nombre’ no és de cap manera la finalitat de l'utilitarisme. La utilitat és simplement el principal mitjà (instrument) tal d'aconseguir el que és veritablement la finalitat utilitarista, que és la felicitat o el benestar del màxim nombre. L'utilitarisme és una ètica teleològica o conseqüencialista i com a tal distingeix entre fins últims (la felicitat o benestar) i eines per tal d'arribar-hi (la realització d'accions que maximitzin la felicitat).

Per a un utilitarista, la llibertat és en qualsevol cas una condició necessària de la felicitat perquè una societat lliure augmenta la diversitat i la creativitat i dona més varietat i més interès a la vida.

La llibertat individual, com la mateixa realització d'accions útils, fan la vida més rica en el sentit de més capaç de promocionar la felicitat i, per tant, aquesta actitud o tendència ha de ser promocionada. Però la societat a la qual aspira Mill no és la d'una massa indiferenciada moguda per plaers grollers, sinó que està feta per individualitats creatives, és a dir, lliures. A més, una regla fonamental de l'utilitarisme diu ‘cadascú val per un i només per un’. Quan augmenta la felicitat de cadascun dels membres de la societat, inevitablement tota la societat es fa més feliç.

Mill tenia com a mínim tres poderoses raons per tal de preocupar-se per la llibertat individual. La primera és una raó biogràfica: de molt petit havia estat educat pel seu pare James Mill i per l'amic d'aquest Jeremy Bentham per tal de ser un utilitarista, quasi robotitzat i dedicat a la suma d'utilitats, menyspreant tot el que no fos útil. No va tenir jocs infantils i va passar una adolescència trista fins que amb divuit anys patí una greu depressió nerviosa de la qual només es guarí dedicant-se a la lectura de poesia, com ell mateix explica a la seva autobiografia. La llibertat individual és, doncs, una reivindicació personal: vista la seva peculiar biografia, la llibertat personal inclou l'exigència d'un món en què els individus no siguin víctimes de programes educatius brutals o de manipulacions de consciència.

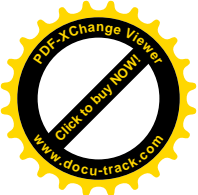
Però, a més, hi ha una raó social i una raó moral per defensar la llibertat individual. La societat britànica, a l'època de Mill (i també les societats democràtiques d'ara mateix) tendeix a ser dominada per les classes mitjanes i per una burgesia que es caracteritza per ser prudent, moralment i socialment conservadora i fins i tot timorata. En canvi, la creativitat no neix la classe mitjana sinó de les individualitats potents, capaces de fer créixer la diversitat i les idees noves. Una societat no pot ser creativa sense individualitats creadores, que són útils en la mesura que obren noves perspectives i produeixen diversitat.

També moralment la individualitat és bona: permet que els individus despleguin la seva creativitat i proposin nous horitzons. Sense individualitats potents i disposades a plantar cara a les convencions i els tòpics (com van fer Sòcrates o Jesucrist, per exemple), el món encara viuria en una mena de perpètua infància moral. Per incompresos que puguin ser en un moment donat, els creadors individuals són socialment útils perquè amb les seves propostes innovadores fan avançar la llibertat de tots. Vet aquí, doncs, les tres raons per les quals Mill es preocupa tant per reivindicar la llibertat individual.

4. A partir del text, explica les característiques que fan original l'utilitarisme de Mill. [3 punts]

L'utilitarisme de John Stuart Mill, malgrat derivar de l'utilitarisme de Jeremy Bentham i de James Mill (el pare del nostre filòsof), té com a poc cinc trets característics que l'allunyen del que ell veu com a teories fredes, calculadores i poc humanitzades dels primers utilitaristes.

[1] En primer lloc, Bentham i James Mill eren 'utilitaristes de l'acte'. Com a lectors dels il·lustrats el seu pensament és absolutament científicista. El seu afany per calcular, mesurar i quantificar tots els àmbits i facetes de la vida humana és una constant de tota la seva obra. La quantificació és per als primers utilitaristes l'única manera d'objectivar les coses i no deixar-se portar per les passions. Per això, Bentham i James Mill eren contraris al sentimentalisme de Roseau. En canvi, aquest text de Stuart Mill ens proposa una regla pràctica per tal d'obrar (la de l'autonomia de les decisions personals). Mill creu que el realment útil no és calcular cada acte, sinó que ens hem de preguntar si és útil la regla moral, universalment i imparcialment aplicada. L'utilitarisme de la regla que proposa Mill implica un pas cap al universalisme moral.

[2] A més, Bentham refusa acceptar qualsevol creença que no es pugui fonamentar racionalment i que, per tant, no pugui ser descrita segons els paràmetres científics. En canvi Mill considera que hi ha aspectes qualitius (les passions, les emocions) que poden ser també avaluades positivament. No només els criteris quantitius, sinó també els qualitius són útils. L'autonomia personal i el domini del propi cos inclouen un important aspecte qualitatiu. Però també moltes decisions de política pública s'han de prendre atenent a criteris de qualitat i no de quantitat. Així, per exemple, si la majoria de la gent estigués d'acord a enderrocar el barri gòtic d'una ciutat, Bentham ho trobaria molt bé. En canvi, per a Mill un acte així seria inacceptable perquè més enllà dels beneficis econòmics cal comptar amb la utilitat de la història, la cultura que impliquen les velles pedres, etc. Si com ens diu el text es poden limitar les accions que afecten els altres, la comunitat tindria dret a limitar, per exemple, l'activitat d'un especulador en terrenys que vulgui destruir la memòria històrica d'una ciutat, perquè aquesta memòria històrica és útil per a tota la comunitat.

[3] Bentham considerava que la vida moral i la vida política estan guiades pels mateixos afanys i el que les caracteritza és, en el fons, exactament el mateix: la recerca de la felicitat. Però es tracta d'una felicitat individual, insolidària. En canvi, Mill busca una felicitat solidària i per això mateix va promoure, per exemple, el vot de les dones o les cooperatives obreres, considerant que això augmentava la felicitat general.

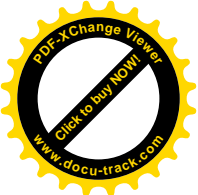
[4] Bentham i James Mill parlaven de 'plaer' a l'hora de definir el màxim bé. Mill, en canvi, usa un terme menys compromès: empra el mot 'felicitat' per remarcar que no es tracta de cercar un benestar primari, sinó d'orientar la vida en una utilitat perdurable que no pot ser la d'un hedonisme groller i curt de vista. La felicitat inclou una connotació qualitativa que el 'plaer' o la satisfacció immediata no busquen. En una famosa frase, Mill diu que un esclau tal volta pot estar 'satisfet' amb la seva situació (sobretot per comparació amb altres esclaus), però no pot ser feliç perquè la felicitat és qualitativa.

[5] Mill és com Bentham un defensor acèrrim de les llibertats individuals. L'Estat, segons la tradició utilitarista, no pot immiscir-se en la vida privada de ningú mentre el cadascú faci no afecti a ningú més que al propi individu. És tan sols en l'àmbit públic que hom pot ser reprès per una determinada conducta. Però a diferència del seu mestre, Mill admet que el paper de l'Estat en determinades circumstàncies (tot i que no habitualment) pot anar més enllà del d'un arbitri entre interessos particulars.

En definitiva, la perspectiva milliana és molt més social basada en l'avaluació de regles útils per al màxim nombre.

5. Què n'opines de la idea que s'extreu del text de Mill? Justifica la resposta. [2 punts]

Mill en aquest text vindria a dir-nos una cosa molt òbvia sobre els límits de la llibertat personal: "la meua llibertat acaba on comença la de l'altre". Però val la pena aturar-nos a reflexionar un moment sobre el que, en realitat, implica aquesta frase.

El meu camp d'acció, la meua llibertat, està limitada per la llibertat d'altri. Però potser no totes les llibertats són equivalents. Potser els més rics tenen més llibertat que els més pobres o els habitants del Nord tenen més llibertat que els del Sud, o els homes més llibertat que les dones, o els heterosexuals més llibertats que els gais i lesbianes. Per això cal que algú (habitualment l'Estat) garanteixi un esquema similar de llibertats útils a tots per tal d'evitar que la llibertat d'uns sigui tan minsa que resulti impracticable.

A banda d'aquest problema hi ha el fet que la frase suposa que les llibertats són com espais tancats, o que no es comuniquen entre elles. És com si cadascú hagués de defensar la seva porció de llibertat incontaminada de les aspiracions d'altri. Però sabem que això no és així. Cada progrés en la llibertat d'un grup, d'un país, d'una minoria ètnica o sexual repercuteix en el progrés de la llibertat de tothom arreu del món. L'afany de llibertat és joiosament contagiós. Quan un grup de dones àrabs aconsegueix augmentar la seva llibertat respecte al patriarcat en algun país, això esperona les llibertats de totes les dones àrabs. Quan els gais i les lesbianes veuen reconegut el seu dret al matrimoni això fa progressar les lluites dels col·lectius en favor de la lliure opció sexual arreu del món.

Així la meua llibertat no pot acabar allí on comença la llibertat d'altri si es donés el cas que la seva llibertat és massa minsa o si li manca el més bàsic per viure. Sense moure'ns del paradigma utilitarista podria ser útil per a la més gran llibertat del més gran nombre, intervenir i mobilitzar-se solidàriament si les llibertats dels altres es veuen amenaçades per fonamentalistes religiosos, masclistes o totalitaris.